

נתוני מפקד - משתמשים ושימושים

1. חשיבות מפקד האוכלוסין

סטטיסטיקה רשמית נועדה למטרות דווח לממשלה ולגופים מתכננים על מצבה של החברה במדינה. מידע זה מאפשר תכנון לטובת מתן שירותים, שיפור רמת החיים ופתרון בעיות קיימות. המידע הסטטיסטי, המשמש כבסיס לבניית תחזיות לתכנון, חיוני להליך הדמוקרטי מאחר והוא מאפשר לאזרח לבחון את החלטות הממשלה והרשויות, והאם הן משרתות את הציבור לו הן אמורות לסייע. מסיבות אלה בכל מדינות העולם אוספים ומפרסמים סטטיסטיקה רשמית. כך לדוגמא, בעת תכנון מערכת כבישים, מתבססים המתכננים על מידע אודות כמות האנשים ומספר כלי הרכב שעשויים לעשות שימוש בכביש, שאם לא כן, התועלת שבכביש עלולה לא להצדיק את עלותו. באופן דומה, כאשר מתכננים מערך בתי ספר יש צורך לקבל תחזית לגבי תלמידים שיזדקקו לבתי הספר וזאת כדי להבטיח שהם יבנו במקומות בהם מספר תואם של תלמידים.

מפקד האוכלוסין והדיור הוא פעולה של איסוף נתונים על גודל האוכלוסייה, הרכבה ותכונותיה. עם ביצוע המפקד נאספים נתונים על האוכלוסייה בנקודת זמן נתונה, וכך מספק המפקד תמונה מלאה ומהימנה על האוכלוסייה ועל תכונותיה ביחס למועד שבו הוא נערך. המפקד מהווה מקור מידע ייחודי מבחינת גודלו ורמת הפירוט הגיאוגרפית של הנתונים, ומאפשר, בזכות כך, לחקור את תכונות האוכלוסייה בחלוקות גיאוגרפיות מצומצמות כגון יישובים ואזורים סטטיסטיים, או בחלוקות גיאוגרפיות מיוחדות בהתאם לבקשותיהם של צרכני המידע המפקדי.

למפקד האוכלוסין והדיור חמש מטרות עיקריות:

- ספירת האוכלוסייה ומשקי הבית במדינה.
- קבלת מידע דמוגרפי המשמש לבניית אומדני אוכלוסייה.
- איסוף נתונים והפקת מידע למשרדי ממשלה ורשויות מקומיות לצורך תקצוב.
- איסוף מידע חברתי כלכלי על מדגם גדול של אנשים באוכלוסייה המאפשר קבלת נתונים ומידע על קבוצות קטנות וייחודיות באוכלוסייה.
- הפקת מידע המשמש גופים, ארגונים ואנשים רבים בתחומי החינוך, עבודה, כלכלה, עסקים, מחקר ועוד.

חשיבותו של מפקד האוכלוסין והדיור היא באיסוף מידע דמוגרפי על כל אדם במדינה, ואיסוף מידע חברתי כלכלי על מדגם גדול מתוך אוכלוסיית המדינה. המידע המקיף והמגוון הנאסף במפקד מאפשר התייחסות לקבוצות קטנות וייחודיות באוכלוסייה, עליהן לא ניתן ללמוד דרך סקרים שוטפים.

הנתונים הדמוגרפים משמשים בשנים שאחרי המפקד לכיול אומדני האוכלוסייה השוטפים המבוססים על תנועות שוטפות במרשם האוכלוסין (עלייה, לידות, פטירות, שינוי מצב משפחתי ושינוי כתובות מגורים).

המפקד משמש גם לניתוב כספים מתקציב המדינה ומתקציבי הרשויות המקומיות על פי צרכי האוכלוסייה.. המידע הנאסף במפקד משמש גם את המגזר העסקי, ומוסדות חינוך מחקר.

2. מי יכול לעשות שימוש במידע המפקדי

כל אדם במדינה ומחוצה לה, הוא ציבור המשתמשים, ובהתאם לכך, קיים מגוון רחב של שימושים. מידע רב זמין באתר האינטרנט של הלמ"ס ובאתרי האינטרנט של ארגונים בינלאומיים. מידע נוסף ניתן להשיג באמצעות פנייה ישירה ללמ"ס.

להלן דוגמאות למשתמשים ושימושים אפשריים:

א. **המגזר הממשלתי** ומשרדי הממשלה השונים משתמשים בנתונים כבסיס לקביעת מדיניות ולקבלת החלטות בתחומים השונים: חינוך, בריאות, רווחה, טיפול בשכבות שונות באוכלוסייה, בינוי ופיתוח, תחבורה ושירותים אחרים.

דוגמאות:

- מערכת החינוך עושה שימוש בנתונים לצורך תכנון ואספקת שירותים מותאמים לצרכי האוכלוסייה וגיל הילדים;
- תכנון תחבורה ציבורית ותשתיות תחבורה בהתאם לנפח התנועה הצפוי באזור;
- תכנון מערכות סיוע לנזקקים.
- פיתוח תשתיות על פי צרכי האוכלוסייה

ב. **רשויות מקומיות** נעזרות בנתונים כדי ללמוד על מאפייני שכונות ואוכלוסיות היישובים, ולקבוע מדיניות תוך יישובית מקומית בהתאם לנתונים.

דוגמאות:

- אזורים בהם יש רכוזים גבוהים של אוכי' במעמד חברתי-כלכלי נמוך יזכו את תושביהם בהנחות ארנונה;
- באזורים בהם אחוז גבוה של ילדים בגיל הרך, יבחן הצורך בהקמת שירותים לגיל הרך וגנים ציבריים..

ג. **גופי מחקר** מבצעים מחקרים על סמך נתוני המפקד. מפקדי אוכלוסין מהווים מקור חיוני למחקרים על המגמות בהרכב האוכלוסייה ובפיזור, וכן מקור לניתוח ולהערכת השינויים שחלים באוכלוסייה ולבניית תחזיות לגבי כיווני התפתחותה.

דוגמאות:

- אמצעי התחבורה לעבודה ומעמד סוציו-כלכלי בישראל;

- הגירה מערי פיתוח (מהפריפריה למרכז או מהפריפריה לפריפריה
 - שינויים בהשכלה ובדפוסי הפיריון של נשים מוסלמיות בישראל .
- ד. **חברות ציבוריות וחברות פרטיות מבצעות** מחקרים לצורך קבלת מידע עסקי, הפקת מידע המשמש כבסיס למחקר שווקים, להערכת הביקוש למוצרים ולשירותים וכן, מידע על כוח האדם.
- דוגמאות:
- חברות העוסקות בשיקום מבנים מחפשות ריכוזים של מבנים ישנים;
 - מפעל הפיס מקצה את גובה התמיכה ליישובים השונים בין השאר גם מדדים שפותחו מתוך נתוני המפקד;
- ה. **עיתונאים** מפיקים מידע בנוגע לנושאים שונים עליהם הם מבצעים תחקיר ורקע לכתבות.
- דוגמאות:
- קבלת מידע על מאפיינים סוציו-אקונומיים של יישובים לצורך כתבה על מצב החינוך ביישובים שונים.
 - קבלת מידע על ממוצע השכר ביישובים השונים והשוואתו לרמת הפיתוח של העיר
- ו. **סטודנטים** יכולים לכתוב עבודות סמינריוניות ועבודות מחקר לתארים מתקדמים על בסיס נתונים של מפקד האוכלוסין והדיר.
- דוגמאות:
- נתונים על אזורים בהם ריכוז גבוה של משפחות מרובות ילדים לעבודות מחקר בסוציולוגיה.
- ז. **תלמידים בבית ספר** משתמשים בנתונים להכנת עבודות לבית הספר.
- ח. **הציבור הרחב** עשוי למצוא עניין בנתונים בתחומים רבים ומגוונים.
- דוגמאות:
- קבלת מידע על אזור מגורים בקבלת החלטה על שינוי מקום מגורים מידע בנושא תעסוקה ושכר לפי משלח יד עשוי לכוון צעירים בהחלטתם לבחור תחומי לימודים.
 - איתור מקומות המתאימים לפתיחת בתי עסק שונים לעצמאיים.

3. נושאי החקירה במפקד

המידע המופק מהמפקד מתחלק למספר תחומי חקירה עיקריים כאשר בכל תחום חקירה נשאלות מספר שאלות המספקות תמונה על האוכלוסייה בתחום זה. המידע הנאסף מאפשר לקבל נתונים על תכונות האוכלוסייה ועל תכונות משקי הבית.

להלן פירוט התחומים בהם מתמקד השאלון ושימוש אפשרי בנתונים:

א. דמוגרפיה:

שאלות בנושא דמוגרפיה מאפשרות ללמוד על גיל, מין, מצב משפחתי, ארץ לידה, שנת עלייה, ארץ הלידה של ההורים. ומספר הילדים שנולדו לנשים. דוגמאות לשימוש בנתונים המתקבלים מתוך הנתונים הדמוגרפיים המתקבלים מהשאלון:

- אפיון אוכלוסיות העולים החדשים ביישובים השונים על פי משתנים כמו ארץ לידה, גיל ומצב משפחתי ותכנון שירותים מיוחדים לאוכלוסייה זו.
- איתור אזורים בהם ישנו ריכוז גבוה של ילדים או של קשישים לצורך בניית מרכזים שישמשו אוכלוסייה זו.

ב. הגירה פנימית:

שאלות בנושא מעבר בין יישובים מאפשרות ללמוד על תנועת האוכלוסייה בין יישובים ובתוך יישובים, בפרק זמן של חמש השנים שקדמו למועד הקובע, שילוב מידע ממקורות אחרים מאפשר אפיון של האוכלוסיות המשנות מקום מגורים.

דוגמאות לשימוש בנתונים המתקבלים מתוך חלק ההגירה הפנימית של השאלון:

- אפיון אוכלוסיות הנכנסות/עוזבות/נשארות בערים הגדולות, עיירות פיתוח וביישובים כפריים. החלפת מקומות בתוך טבעות מטרופולינים וביניהם וכד'.
-

ג. השכלה:

שאלות בנושא השכלה מאפשרות ללמוד על רמת ההשכלה ברחבי הארץ בקרב האוכלוסיות השונות, ולבדוק את הקשר בין רמת ההשכלה למשתנים אחרים כגון תעסוקה, רמת חיים, צפיפות דיור ועוד ברמת אזורים בתוך יישובים. שני סוגי שאלות נשאלים בנושא השכלה: שאלות בנוגע למספר שנות הלימוד שלמד האדם ושאלות בנוגע לתעודה הגבוהה ביותר שקיבל הנשאל. דוגמאות לשימוש בנתונים המתקבלים מתוך חלק ההשכלה של השאלון:

- בדיקת רמת ההשכלה של האוכלוסייה בתוך אזורים /שכונות בתוך וביישובים קטנים;
- בדיקת הקשר בין רמת ההשכלה לבין דפוסים של יצירת משפחות ופריון;
- בדיקת הקשר בין סוג התעודה שהאדם מקבל לבין העיסוק המפורט

ד. עבודה:

שאלות בנושא עבודה מאפשרות ללמוד על איתור אזורים עם אבטלה גבוהה בתוך יישובים גדולים ואיתור יישובי מצוקה קטנים, כמו על אפשרויות התעסוקה בתוך היישוב ומחוצה לו.

בנושא העבודה נשאלות מספר שאלות שמטרתן לברר האם הנשאל שייך לכוח העבודה האזרחי במדינה והאם הוא עובד או מחפש עבודה. אנשים המועסקים בעבודה כלשהי בעת ביצוע המפקד נשאלים שאלות על מקום העבודה והעיסוק העיקרי של מקום העבודה והאדם במקום עבודתו, זאת כדי לקבוע מהו משלח היד של הנשאל ומהו הענף הכלכלי בו הוא עובד. בנוסף נשאלות שאלות שמטרתן ללמוד על כתובת מקום עבודתם, מספר שעות שהם עובדים בשבוע, והאם הם שכירים או עצמאים. כמו כן נשאלים האנשים כיצד הם מגיעים למקום עבודתם העיקרי, האם ברגל או בכלי רכב כלשהו, ובאיזה שעה הם יוצאים לעבודה. שאלות אלה מטרתן ללמוד על תנועת האנשים מביתם למקום עבודתם.

דוגמאות לשימוש בנתונים המתקבלים מתוך חלק העבודה של השאלון:

-
- מיפוי האזורים על פי רמת השימוש בתחבורה ציבורית לעומת שימוש בכלי רכב פרטיים;
- למידה אודות הרגלי העבודה של האוכלוסיות השונות מבחינת מספר שעות העבודה, מעמד בעבודה וכן הלאה;
- מציאת הקשר בין תעסוקה לבין משתנים כמו השכלה, רמת חיים, גיל, מצב משפחתי ועוד.

ה. הכנסות למשק בית:

שאלות אלה מטרתן לברר האם קיימות הכנסות נוספות למשק הבית מעבר להכנסות מעבודה בכדי ללמוד על מצבם הכלכלי של משקי הבית באזורים השונים ובקרבת האוכלוסיות השונות.

במסגרת שאלות אלה ישאל המרואיין האם ישנה הכנסה כלשהי למשק הבית מקצבאות, מפנסיה או מרנטה.

דוגמאות לשימוש בנתונים המתקבלים מתוך חלק ההכנסות למשק בית של השאלון:

- למידת אודות רמת ההכנסה הממוצעת ביישובים השונים;
- מציאת הקשר בין רמת הכנסה לבין משתנים אחרים כגון: השכלה, מצב משפחתי, הגירה בין יישובים וכן הלאה.
- בדיקת רמת החיים של משפחות המקבלות קצבאות מסוגים שונים.

ו. תנאי דיור ורמת חיים:

שאלות בנושא זה מטרתן לקבל תמונה על תנאי הדיור ורמת החיים ביישובים השונים ובקרב האוכלוסיות השונות.

חלק זה כולל שאלות על מספר החדרים בדירה, שנת סיום בניית הדירה, האם הדירה היא בשכירות או בבעלות, ושאלות בנוגע למספר חדרי שירותים בדירה וקיומם או היעדרם של מכשירים שונים המצביעים על רמת החיים של משקי הבית: טלוויזיה, וידאו/DVD, מייבש כביסה, מדיח כלים, מיקרוגל, מזגן, דוד שמש, מחשב, חיבור לאינטרנט, מספר קווי טלפון, טלפונים ניידים, ורכב בבעלות או שלא בבעלות משק הבית. דוגמאות לשימוש בנתונים המתקבלים מתוך חלק העבודה של השאלון:

- משתנים על תנאי הדיור מסייעים בבניית המדד החברתי כלכלי של היישובים. מדד זה משמש את משרד משרד הפנים לקביעת ההקצבה לנפש ברשויות מקומיות.
- בדיקת הקשר בין משתני דיור ורמת חיים לרמת השכלה;
- השוואה בין תנאי דיור ורמת החיים ביישובים השונים, או בשכונות שונות באותו יישוב;
- השוואה בין תנאי דיור ורמת החיים של אוכלוסיית העולים לזו של אוכלוסיית הוותיקים בארץ.

ז. מוגבלות:

המידע על מוגבלות מאפשר לקבלת תמונת מצב על אוכלוסיית המוגבלים במדינה וזו עשויה לסייע בתכנון שירותים מיוחדים לאוכלוסייה זו. השאלות מבקשות לאתר את האנשים המוגבלים מבחינה גופנית או מבחינה קוגניטיבית באמצעות מספר מאפיינים על מידת עצמאותו בפעילות יומיומית ועל מוגבלות קוגניטיבית.

דוגמאות לשימוש בנתונים המתקבלים מתוך חלק בנושא מוגבלות בשאלון:

- אפיון משקי בית בהם מתגוררים אנשים עם מוגבלויות.
- בדיקת הקשר בין מוגבלות, תעסוקה והכנסות.
- התאמת שירותים מיוחדים לאוכלוסייה עם מוגבלות.